

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния труд на

Амир Мустафай,

докторант към катедра „Философия” при Философския факултет на СУ „Св.Кл. Охридски” на тема

**КЪСНО-МОДЕРНАТА НОРМАТИВНОСТ И ТРАДИЦИОННАТА СОЦИАЛНА
ДЕЙСТВИТЕЛНОСТ: ИНТЕРКУЛТУРНИТЕ ОТНОШЕНИЯ НА БАЛКАНИТЕ И
ДУХЪТ НА ИНТЕГРАЦИЯТА В ЕС,**

представен за присъждане на ОНС „доктор”

по направление 2.3. Философия (Философия с преподаване на английски език)

от

Нонка Богомилова,

д-р на философските науки, професор в Института за изследване на обществата и
знанието при БАН

Дисертационният труд е в обем от 280 страници и се състои от Увод, четири глави, Заключение, Библиография, включваща 194 източници на английски, албански, македонски, сръбски и турски език и Бележки. Солидният обем и сложната структура на дисертационния труд хармонират с комплексния характер и мащабния замисъл на представеното в него изследване – да осмисли логиката и феноменологията на европейската интеграция на Балканския социокултурен ареал.

Всяка една от четирите глави на изследването е посветена на значими аспекти от този сложен процес – исторически, политически, културни, нормативни, интеркултурни, положени в турбулентното поле на исторически генерираните стереотипи, от една страна, и на модерните императиви на европейската интеграция, от друга.

Темата е и актуална, и интересна в много отношения, като същевременно често в последните години е поставяла многобройните работещи в нейното поле пред изкушението и опасността да я положат в баналната матрица на интелектуално клише. Дисертантът не се е поддавал на това изкушение и е надмогнал въпросната опасност, разработвайки свой авторски, оригинален подход към изследвания проблем.

I. Сред по-важните аргументи за това твърдение, визиращи **творческите сполуки и постижения** в дисертационния труд, може да се посочат следните:

1. Разработката на темата е поставена в рамките на сложна констелация от взаимнообвързани категории и аналитични пластове, центрирани около понятията „политическа идентичност” и „култура”, които дават възможност за рядко срещания днес дълбинен философски анализ на изследвания проблем.
2. Както тези две централни категории, така и редица други, щрихиращи сложния интелектуален профил на изследването – „Аз”, „Другият”, „признание”, „справедливост”, „комуникативно действие”, „комуникативен разум” и т.н. – са

подложени на скрупулъозен, базиран върху богата ерудиция теоретичен анализ преди да бъдат операционализирани за целите на изследването.

3. В сложната и красива партитура на разработката е направен оригинален опит за хармонизиране и диалогизиране на две сами по себе си раздалечени „вселени” – теоретичното изкристализиране в идейната традиция на парадигмата за комуникативния разум и комуникативното действие, от една страна, и нейния практически аналог, конфигуриран в дисертацията – вътрешната и европейската интеграция на Балканите като възможна реализация и проява на този тип разум и действие.
4. Подкрепящите и възпиращите условия за успешността на този текущ процес авторът адекватно анализира като ситуирани на различни равнища - ментални, културни, исторически формиращи, цивилизационно наследени и възпроизвеждани, демонстрирайки добър познавателен и аналитичен капацитет с интердисциплинен характер – история, политология, антропология, етнология.
5. Балканистичният пласт в разработката на Амир Мустафай показва много добро познаване на историческите, политическите и културните процеси тук, осмислени както на фона на локално, национално диференцирания Балкански ареал, така и чрез разбирането на Балканите като цялост, като културно единство: неслучайно една от фундаменталните категории на изследването – *sui generis* категорията „култура” – авторът полага като възсъздаваща най-дълбинното общо ядро на фрагментирания по различни признаци регион.
6. Макар че по-често и на базата на по-богат информационен ресурс авторът се позовава и коментира процесите в страните от Западните Балкани, в неговия анализ Балканите теоретично и ценностно се интерпретират като исторически формирана, актуална и потенциална културна цялост, изправена пред предизвикателствата на вътрешната и европейската интеграция; самият европейски „императив” също е анализиран многопластово, оригинално - не толкова и не само като бюрократични структури и юридически стандарти, а и като нормативност, ценности, Дух.
7. Философско-теоретичният пласт на анализа, който и диалогизира, и репликира с „балканистичния” е разработен на високо равнище; в него Амир Мустафай демонстрира много добро познаване и целенасочено боравене за целите на изследването с различни направления, автори и концепции във философската идейна традиция: от античната и немската класика през основните представители на Франкфуртската школа, през критиката на инструменталния разум и субектоцентризма, стигайки логично до много добре изложената и приложена към „балканистичния” пласт теория на комуникативния разум и комуникативното действие (Хабермас).
8. В контекста на тези две основни линии на анализа са разработени, като е показано умение за творческа работа с източниците и редица други, значими за изследването въпроси и понятия: мултикултурализъм, малцинства, стигматизация на Другия, европейска идентичност, европейски Дух и др.
9. Авторефератът адекватно отразява основните идеи и приноси на дисертацията.

II. Сред по-важните **критични бележки и препоръки**, които може да се отправят към труда, бих обърнала внимание на следните:

1. Едно от основните понятия в дисертацията - понятието „Балкани” – не е специално проблематизирано, взето е като саморазбиращо се и е сведено до географско-териториалния модус - Балканския полуостров; полезно би било позоваването по този въпрос на анализа на Мария Годорова за многобройните и изменящи се във времето географски конфигурации на Балканите, следствие на променящите се политически и идеологически визии, имащи отношение към този регион.
2. Би могло да се желае повече и по отношение на обвързването между теоретично-категориалния пласт на анализа и неговото приложение за осмисляне на „емпиричните” балкански процеси: заявените като фундаментални категории на изследването, полагащи Балканите като цялост – „култура”, „политическа идентичност” – не успяват докрай да разгърнат трансцендиращата си мощ и като че в текста остават потопени и доминирани от емпиричната стихия на фрагментацията, разделенията и традиционните идентичности (етнически, национални, религиозни, малцинствени).
3. При четенето на труда се създава известно впечатление за недостатъчно проблематизиран трансфер между теоретичния живот на понятията (европейски ценности, комуникативен разум, комуникативно действие, признание на Другия и пр.) и балканските „реалности”, в които те следва да се въплътят; като че ли тук „пожелателното” мислене, надеждата в известен смисъл надделяват над здравия интелектуален скепсис, който пита първо за наличностите, които правят желаното възможно.
4. В това отношение много би помогнало използването на понятието „интерес” (икономически, политически) като един от обяснителните инструменти както за вътрешно-балканските междудържавни отношения, така и за отношенията между балканските страни и развитите европейски демокрации, които конфигурират и понякога фрагментират единния европейския Дух; тук би било продуктивно позоваването върху идеите на З.Бауман и др., обръщащи внимание на интересите и икономическото неравенство като фундаментален мотив, скрит зад другите разделения и идентичности.

Заключение:

На основата на откритите изследователски постижения на дисертационния труд, на проявените добри аналитични умения, съчетаването на висока философска теория с много добро познаване и оригинален творчески подход към историческите, политическите и културните процеси на Балканите в контекста на европейската интеграция, с пълна убеденост подкрепям присъждането на образователната и научна степен „доктор” на Амир Мустафай.

18 август 2017 г.

С уважение:

проф., д.ф.н. Нонка Богомилова